

Asia: VN/9727/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle vammaispalvelulain 2 §:n muuttamiseksi

Lausuntopyynnön kysymykset

1. Lausunnonantajan organisaatio

Muu, mikä? [Ammattiliitto]

2. Auttaako elämänvaiheita koskeva säännös yhdessä säännöskohtaisten perusteluiden kanssa arvioimaan, milloin on kyse sellaisesta avun ja tuen tarpeesta, johon tulee vastata vammaispalvelulain mukaisin palveluin?

Kyllä osittain

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Määritelmä elämänvaiheesta tavanomaisesta poikkeavasta tarpeesta vaatisi edelleen tarkennusta. Kohdan tulkinnanvaraisuus sisältää riskejä siitä, että lakia lähdetään tulkitsemaan eri hyvinvointialueilla eri tavoin, ja joilla alueilla oleellisia palveluita voi jäädä saamatta etenkin lapsilta ja nuorilta sekä ikääntyneiltä.

Erityisesti vammaisten lasten ja nuorten kohdalla riskinä on, että lapset ohjautuvat ensin tarpeeseen nähden riittämättömiin yleispalveluihin, mikä viivästyttää erityispalveluiden käynnistymistä. Tässä vaiheessa esimerkiksi kehitysvammaisen lapsen tai perheen tilanne on jo voinut kriisiytyä. Kriisiytyminen taas tuo inhimillisen kärsimyksen lisäksi suuria kustannuksia, kun joudutaan turvautumaan hyvin tehostettuihin erityispalveluihin. On huomioitava, että lähtökohtaisesti vammaisuus tuo pysyviä, muuhun ikäryhmään nähden korostuvia palveluntarpeita. Vaikeasti sairaan tai vammaisen lapsen syntyminen on myös perheelle varsin kuormittava tilanne. Esimerkiksi kehitysvammaisten lasten perheiden arki on lähtökohtaisesti kuormittavaa lapsen erityisten kasvatuksellisten ja kuntoutuksellisten erityistarpeiden vuoksi jo varhaisista kehitysvaiheista lähtien ja perheet tarvitsevat tukea tilanteeseen sopeutumisessa jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Yhdenvertaisen osallistumisen mahdollistamisen arviointi on lainsäädännössä keskeisessä asemassa. Tuen tarpeen dynaaminen luonne on tunnustettu säännöksessä normatiivisten kehitystehtävien muodossa (kuten työelämään siirtyminen tai perheen perustaminen), ja näiden osalta haasteet ovat konkreettisempia ja helpompi tunnistaa. Vamman tai tuen tarpeen luonne voi kuitenkin olla asiakkaalta itseltään tunnistamattomissa kapea-alaisissakin, mutta mahdollisesti suurta haittaa tuottavissa, oirekuivissa, kuten esimerkiksi aivotapahtumien jälkeisissä kognitiivisissa oirekuivissa. On tärkeää, että arviointiin osallistuu terveydenhuollon asiantuntijoita riittävän laaja-alaisesti yksilöllisen tarpeen mukaan, sillä epäonnistumista jossain normatiivisessa kehitystehtävässä voidaan virheellisesti selittää myös muilla tekijöillä, mikäli asianmukaista tilannearviota ei ole tehty.

Lisäksi asiakaslähtöisyyden ja palvelujen pitkäjänteisyyden turvaaminen edellyttää, että yksittäistä henkilöä ei siirrellä palvelujärjestelmässä eri sektorien välillä (esim. peruspalvelut, vammaispalvelut, lastensuojelu).

3. Turvaako esitys vammaispalveluita aiemmin saaneiden vammaisten henkilöiden oikeuden saada vammaispalveluita myös ikääntyessä?

Kyllä osittain

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Esityksessä on aiempaa paremmin huomioitu se, että vammainen henkilö saisi iäkkäänäkin vammaispalveluita niitä tarvitessaan (palveluiden jatkuvuus, 2 § 4 momentti), minkä turvaaminen sääntelyllä on erittäin tärkeää. Lisäksi on kuitenkin huomioitava, että vammaispalveluja tulee voida saada myös iäkkäänä toimintakykynsä vamman tai sairauden vuoksi menettänyt.

Laadukkaan ja asianmukaisen yksilöllisen palvelutarpeen arvioinnin lisäksi on syytä ottaa huomioon joidenkin toimintakykyä rajoittavien haittojen dynaaminen ja/tai iän myötä muuttuva luonne, jonka myötä tilannearviota palvelujen tarpeesta tulisi yksilötasolla tarvittaessa päivittää. Pitkäaikainen toimintakyvyn rajoite on kuitenkin syytä voida tunnustaa myös ilman tarpeettomasti toistuvaa uudelleenarviointia.

4. Täydentääkö elämänvaiheita koskeva säännösehdotus jo hyväksyttyä soveltamisalakokonaisuutta riittävästi sen turvaamiseksi, että vammaispalvelulaki säilyy erityislakina?

-

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

-

5. Mitä muuta haluat sanoa esityksestä?

Arviointi tulee tehdä kokonaisharkinnan perusteella, jotta se on tarkoituksenmukaista. Palvelutarvearviointia tekevien työntekijöiden ja päätöksiä tekevien viranhaltijoiden valtakunnallinen ohjeistaminen sekä ammattitaito nousee keskeiseen rooliin, jotta palvelut toteutuvat lainmukaisina ja tasa-arvoisina. Arvioinnit eivät saa kapeutua ainoastaan mittareihin, vaan arvioinnissa tulee jatkossakin käyttää tarpeen mukaan laajasti terveydenhuollon eri ammattilaisten ja asiantuntijoiden

osaamista riippuen arvioinnin kohteena olevasta kysymyksenasettelusta Kyselylomaketyypiset arviointimenetelmät tai -haastattelut eivät välttämättä ole riittäviä esimerkiksi useissa neurologisissa, haittaa aiheuttavissa oireistoissa tai psyykkisen toimintakyvyn kuvaamisessa. Esimerkkinä RAI CPS: Onko mittari validi iäkkäiden MCI-oireistossa tai erilaisissa kognitiivisissa oirekuvissa mahdollisiin tarkempiin selvityksiin ohjaamisen näkökulmasta?

Gergov Vera
Suomen Psykologiliitto - Ammatti- ja yhteiskuntasuhdepäällikkö